

TRYGGHET OCH STUDIERO

Disciplinära åtgärder

Kung Karls skolas handlingsplan kring trygghet,
studiero och disciplinära åtgärder

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

STUDIEMILJÖN – ETT GEMENSAMT ANSVAR	3
DISCIPLINÄRA ÅTGÄRDER	4
OMHÄNDERTAGANDE AV FÖREMÅL	4
UTVISNING OCH KVARSITTNING	5
UTREDNING OM VARFÖR ELEVER STÖR	5
SKRIFTLIG VARNING	5
TILLFÄLLIG OMPLACERING	5
TILLFÄLLIG OMPLACERING VID ANNAN SKOLENHET	6
AVSTÄNGNING I DE OBLIGATORISKA SKOLFORMERNA	6
ANDRA KONTROLLÅTGÄRDER	7
ELEVSKÅP	8
VÄSKOR	8
KROPPSVISITATION	8
NÖDVÄRNSRÄTTEN OCH ENVARSGRIPANDE	8
<i>Elevs skadegörelse – skolans möjlighet att kräva ersättning</i>	9

STUDIEMILJÖN – ETT GEMENSAMT ANSVAR

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. En förutsättning för detta är att elever, lärare och annan personal känner ett gemensamt ansvar för arbetsmiljön på skolan och har respekt för varandra.

Eleverna ska beredas möjlighet att delta i utformningen av lärandemiljön, bland annat genom att medverka i utarbetandet av ordningsregler. *Se bil 1 Ordningsregler* Det är även viktigt att skolan samarbetar med elevernas vårdnadshavare för att skapa gemensamma förutsättningar för en trygg skolmiljö. Det finns dock situationer när de åtgärder som vidtagits i ett förebyggande syfte inte är tillräckliga och där skolan kan behöva använda de disciplinära åtgärder som finns i skollagen för att skapa en god studiemiljö.

Rektorn och lärarna får allmänna befogenheter att vidta omedelbara och tillfälliga åtgärder för en trygg skolmiljö

Lärarna och den övriga personalen har ansvar för eleverna i skolan. Om det händer något ska de ingripa för att skapa trygghet och studiero för eleverna eller för att komma till rätta med en elev som stör. Rektorn eller lärarna får då vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som krävs för att tillförsäkra eleverna en trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs ordningsstörande uppträdande. Det kan till exempel handla om tillrättavisningar eller omflyttningar i klassrummet för att sära på elever. Bestämmelsen i skollagen gäller också om en rektor eller en lärare behöver gå emellan två elever som bråkar eller för att stoppa skadegörelse.

Åtgärderna får inte inskränka elevens rätt till utbildning och man får bara göra saker som är rimliga i förhållande till syftet och till omständigheterna i den aktuella situationen, exempelvis elevens ålder och beteende. Om eleven är minderårig måste åtgärden vidtas med hänsyn till barnets bästa. Rektorn och lärarna måste vara särskilt återhållsamma med åtgärder när det gäller elever i förskoleklassen eller i grundskolans lägre årskurser.

DISCIPLINÄRA ÅTGÄRDER

Bestämmelserna i skollagen om disciplinära åtgärder gäller både för skolor inom det offentliga skolväsendet och för fristående skolor. De ska inte användas för att straffa eleverna utan tanken är att de ska leda till ett ändrat beteende så att arbetssituationen blir bättre för eleven och alla andra på skolan. De disciplinära åtgärder som regleras i skollagen är följande.

OMHÄNDERTAGANDE AV FÖREMÅL

Rektorn och lärarna får ta ifrån en elev ett föremål om det används så att det stör utbildningen eller riskerar att skada någon i skolan eller i fritidshemmet.

När det gäller föremål som stör är det hur föremålet används som är grunden för omhändertagandet. En mobiltelefon är till exempel i regel inte störande om den är avstängd men om eleven hanterar den på något annat sätt så att undervisningen försvåras så stör den utbildningen och kan omhändertas. Vad gäller föremål som i sig är farliga, till exempel knivar, fyrverkerier eller kemikalier, spelar det ingen roll hur de används. De kan alltid omhändertas.

Bestämmelsen gäller inte bara i klassrummet utan också föremål som används eller påträffas i entreér, korridorer och uppehållsrum. Men det måste vara klart vem föremålet tillhör, vilket kan vara svårt när det hittas i allmänna utrymmen.

Föremålet ska lämnas tillbaka senast när eleven slutar för dagen.

Undantaget är om eleven har tagit med sig föremålet flera gånger eller om det är ett föremål som eleven inte bör få tillbaka på grund av dess beskaffenhet. I så fall kan man omhänderta föremålet i upp till fyra dagar i avvaktan på att vårdnadshavarna kontaktats.

Rektorn eller den person rektorn har bestämt ska snabbt anmäla till polisen om man har tagit hand om stöldgods, narkotika, dopningsmedel, knivar och andra vapen eller hälsofarliga varor. Då får man behålla föremålet tills det är avgjort om polisen ska ta det i beslag.

Om man inte lämnar tillbaka föremålet efter lektionen ska den som tagit hand om det dokumentera omhändertagandet skriftligt.

UTVISNING OCH KVARSITTNING

Om en elev stör undervisningen eller uppträder olämpligt och inte slutar med det när läraren säger till, får läraren visa ut eleven från undervisningslokalen för resten av lektionen. Rektorn eller läraren kan också bestämma att en elev ska stanna kvar i skolan en timme efter undervisningen eller att eleven ska komma till skolan en timme innan undervisningen börjar.

Rektorns befogenhet att besluta om kvarsittning är ny. Anledningen är att rektorn kan behöva göra en samlad bedömning, till exempel om eleven stört undervisningen eller uppträtt olämpligt på lektioner som leds av olika lärare.

Den som har beslutat om utvisning och kvarsittning ska dokumentera det.

Se bil 2 Utvisning och kvarsittning

UTREDNING OM VARFÖR ELEVER STÖR

Om en elev vid upprepade tillfällen stört ordningen eller uppträtt olämpligt eller om eleven gjort något allvarligare, ska rektorn se till att saken utreds. *Se bil 3 Utredning för elev som vid upprepade tillfällen stört ordningen eller uppträtt olämpligt* Skolan ska samråda med elevens vårdnadshavare i utredningen.

Med utgångspunkt i vad utredningen visar ska rektorn se till att skolan gör något för att få eleven att ändra sitt beteende. Det kan till exempel vara en skriftlig varning men det kan också vara att ge eleven stöd i undervisningen eller från elevhälsan om eleven behöver det.

SKRIFTLIG VARNING

När utredningen är klar får rektorn besluta att ge eleven en skriftlig varning. *Se bil 4 skriftlig varning* Den ska innehålla information om vad som händer om eleven inte ändrar sitt beteende. Syftet med den skriftliga varningen är att dokumentera det som har kommit fram och bestämts i samtalen med eleven om vilka konsekvenser det kan få om hon eller han inte ändrar sitt beteende. Avsikten är också att peka på att skolan inte accepterar elevens uppförande. Elevens vårdnadshavare ska informeras om rektorns beslut.

TILLFÄLLIG OMPLACERING

En rektor beslutar om hur eleverna ska delas in i klasser och grupper. I vissa fall får rektorn tillfälligt flytta en elev till en annan undervisningsgrupp eller till en annan plats inom samma

skolenhet. Rektorn får flytta eleven om det man gjort efter utredningen inte räcker, eller om det är nödvändigt för att de andra eleverna ska få trygghet och studiero. Omplacering kan alltså bli aktuellt först när man har gjort en utredning och åtgärderna utifrån den inte har haft någon effekt. Men regeln om rektorns och lärarnas allmänna befogenheter innebär att man kan göra en tillfällig omplacering i akuta fall utan utredning.

Omplaceringen får bara i undantagsfall gälla längre än två veckor, och den får aldrig vara längre än fyra veckor.

Vårdnadshavaren ska informeras om rektorns beslut. Den som beslutar om omplaceringen ska även dokumentera det.

TILLFÄLLIG OMPLACERING VID ANNAN SKOLENHET

Om den tillfälliga omplaceringen inom skolan inte har fått effekt får rektorn besluta att en elev tillfälligt ska flytta till en annan skola. Rektorn på den andra skolan måste vara med och besluta och vårdnadshavarna måste kontaktas innan eleven flyttas.

Placeringen vid den andra skolan ska bara i undantagsfall vara längre än två veckor och den får aldrig vara längre än fyra veckor. Elever i kommunala grundskolor och grundsärskolor kan dock flyttas permanent till en annan skola för att ge de andra eleverna trygghet och studiero.

Den som beslutar om en tillfällig placering vid annan skola ska dokumentera det.

AVSTÄNGNING I DE OBLIGATORISKA SKOLFORMERNA

I vissa fall får rektorn besluta att stänga av en elev. Det kan ske för att man på skolan ska klara av en mycket jobbig situation, till exempel om det har förekommit grovt våld så att skolan måste anmäla till polisen och Arbetsmiljöverket, ta kontakt med vårdnadshavare och ge stöd till eleven, andra elever och lärare.

Det finns tre krav som måste vara uppfyllda för att rektorn ska kunna stänga av en elev helt eller delvis:

1. Det är nödvändigt med hänsyn till andra elevers trygghet och studiero

En avstängning måste kunna motiveras utifrån att det är nödvändigt för övriga elevers behov av trygghet och studiero. Det kan jämföras med kommunens beslut att permanent omplacera elever mot vårdnadshavarnas vilja, något som kan ske av samma skäl (Jfr. t.ex. 10 kap. 30 § skollagen).

2. Andra åtgärder har inte haft någon effekt

Avstängning är en yttersta åtgärd som man bara får ta till om utvisning ur klassrummet, kvarsittning eller skriftlig varning inte har haft någon effekt på elevens uppförande. Men det är inte nödvändigt att eleven har flyttats till en annan skolenhet först. Omplacering är snarare ett alternativ till avstängning även om det inte finns något som hindrar att rektorn beslutar om avstängning efter att eleven har omplacerats tillfälligt.

Det finns tillfällen när skolan kan stänga av en elev utan att ha prövat andra åtgärder först. Det kan till exempel vara om eleven har begått ett allvarligt brott mot en annan elev eller en lärare.

3. Eleven erbjuds kompensation för missad undervisning

Den avstängda eleven ska erbjudas kompensation för den undervisning som han eller hon går miste om till följd av avstängningen.

Innan rektorn beslutar om att stänga av en elev ska eleven och vårdnadshavarna få tillfälle att yttra sig.

Beslutet om avstängning, helt eller delvis, gäller omedelbart om rektorn inte beslutar något annat. Beslutet får bara gälla så länge att skolan hinner utreda vilka andra åtgärder som kan behövas. Avstängningen får aldrig vara längre än en vecka och man får inte stänga av en elev fler än två gånger per kalenderhalvår.

Rektorn kan inte delegera beslutet om avstängning till någon annan och hon eller han ska informera huvudmannen om beslutet. Om eleven är under 18 år ska även socialnämnden informeras. Den som beslutar om avstängning ska dokumentera det.

Eleven och vårdnadshavarna kan överklaga beslutet om avstängning hos allmän förvaltningsdomstol. Eftersom det rör sig om en akut åtgärd gäller beslutet som regel omedelbart. I samband med överklagandet finns det därför möjlighet att begära inhibition, d.v.s. att avstängningen inte ska gälla

ANDRA KONTROLLÅTGÄRDER

Möjligheten att till exempel öppna eller visitera elevskåp och andra förvaringsutrymmen som skolan ställer till elevernas förfogande regleras inte i skolförfattningarna. I regeringsformen finns det dock ett skydd mot husrannsakan, kroppsvisitation, påtvingat kroppsligt ingrepp och liknande intrång. För att utföra någon av dessa åtgärder måste det finnas stöd i lagen. Rektorns och

lärarnas allmänna skyldighet att se till att ordningen på skolan upprätthålls är inte tillräcklig grund för att få vidta några sådana åtgärder.

Elevskåp

Elevskåpen är skolans egendom och eleverna har tillgång till dessa under förutsättning att de följer de regler för användande av skåpen som skolan beslutat om. Skolan har en allmän befogenhet att kontrollera att skåpen används på det sätt som är avsikten. Skolledningen kan alltså öppna och visitera skåpen utan att det anses vara en husrannsakan. Eleverna måste få information om de villkor som gäller för att de ska få använda skåpen och om skolledningen öppnar ett skåp ska det ske i elevens närvaro.

Väskor

En väska är elevens personliga egendom som är skyddad av förbudet mot husrannsakan. Slutna väskor får inte öppnas och genomsökas av skolan i samband med visitation av elevskåp eller vid andra tillfällen. I sådana fall får polis tillkallas.

Kroppsvisitation

Skolpersonal har inte några befogenheter att genomföra kroppsvisitation. Undersökning av kläder och skor räknas också som kroppsvisitation och får alltså inte genomföras av personal på skolan.

Nödvärnsrätten och envarsgripande

Brottsbalkens nödvärnsbestämmelse ger personer rätt att ingripa för att förhindra brottsligt våld mot person eller egendom. Nödvärnsrätten gäller bara det akuta ingripandet och får aldrig innebära mer våld än vad situationen kräver. Nödvärnsrätten gäller för alla och därmed även för rektorer, lärare, annan personal och elever.

Envarsgripande betyder att var och en har befogenhet att gripa den som begått ett brott som kan leda till fängelsestraff och som påträffas på bar gärning.

Elevs skadegörelse – skolans möjlighet att kräva ersättning

– analys

Vilka regler gäller för en skolas möjlighet att få ersättning för en elevs skadegörelse? Lars

Clevesköld redogör för rättsläget.

SAMMANFATTNING

Ett krav på skadestånd eller på frivilligt ersättningsarbete kan bara riktas mot den skadevällande eleven själv. Kravet förutsätter att eleven har vållat skadan uppsåtligen eller av vårdslöshet. Andra elever än den som man vet faktiskt har vållat skadan kan varken hotas att avslöja skadevällaren eller krävas på ersättning. Föräldrarna till en omyndig skadevällare skall kontaktas och ett eventuellt krav skall framställas via dem, men kravet skall inte riktas mot föräldrarna. Om föräldrarna-eleven har en ansvarsförsäkring som täcker skadan kan skolan begära att få hela skadan täckt, men om försäkring saknas får en jämkning göras, som är större ju yngre barnet är. Skolan får, men behöver inte, göra polisanmälan. Om socialnämnden bedöms behöva ingripa, är skolan skyldig att göra socialanmälan.

STRAFFREGLER

Skadegörelse kan för resonemangets skull tänkas indelad i tre kategorier – uppsåtlig skadegörelse, skadegörelse genom vårdslöshet och skadegörelse genom olyckshändelse. För att någon ska kunna straffas för skadegörelse krävs det att gärningen begåtts med avsikt (uppsåt), medan det för skadeståndsskyldighet kan räcka med antingen uppsåt eller vårdslöshet. Uppsåtlig skadegörelse kan straffas som brott, om gärningsmannen har fyllt 15 år. Straffen för skadegörelsebrott anges i 12 kap. brottsbalken.

I 1 § står:

Den som förstör eller skadar egendom, fast eller lös, till men för annans rätt därtill, döms för skadegörelse till böter eller fängelse i högst ett år.

I 2 § talas om åverkan:

Är brott som i 1 § sägs med hänsyn till skadans obetydlighet och övriga omständigheter vid brottet att anse som ringa, skall för åverkan dömas till böter.

Den som i skog eller mark olovligen tager växande träd eller gräs eller, av växande träd, ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon, nötter eller kåda eller ock vindfälle, sten, grus, torv eller annat sådant, som ej är berett till bruk, dömes för åverkan, om brottet med hänsyn till det tillgripnas värde och övriga omständigheter är att anse som ringa.

I 3 § sägs att

Om brott som i 1 § sägs är att anse som grovt, skall för grov skadegörelse dömas till fängelse i högst fyra år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om av gärningen kommit synnerlig fara för någons liv eller hälsa eller skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller om skadan eljest är synnerligen kännbar.

Här kan man ju inte se att det bara är uppsåtlig skadegörelse som bestraffas. Detta får man läsa om i en mera allmängiltig paragraf i första kapitlet brottsbalken, nämligen 1 kap. 2 §, där det sägs:

En gärning skall, om inte annat är särskilt föreskrivet, anses som brott endast då den begås

uppsåtligen.

I paragraferna om skadegörelse, åverkan och grov skadegörelse sägs ingenting om vårdslöshet eller något sådant. Det är alltså bara uppsåtliga skadegörelser som är straffbara.

SKADESTÅNDSREGLER

I fråga om skadestånd, däremot, ligger det något annorlunda till. Skadestånd regleras i skadeståndslagen. I 2 kap. 1 § skadeståndslagen sägs att den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada skall ersätta skadan. Skadestånd kan alltså utgå av den som uppsåtligen eller av vårdslöshet har vållat en skada. En skada som har uppkommit genom en ren olyckshändelse kan man däremot inte få skadestånd för.

Den som uppsåtligen eller av vårdslöshet har vållat en personskada eller en sakskada skall alltså ersätta skadan. Vad menas då närmare bestämt med detta?

Skadevållaren skall själv ersätta

Det första man kan lägga märke till är att det är den som har vållat skadan som skall ersätta den. Vet t.ex. en skolledning inte vem det är som har vållat en skada så kan givetvis en polisanmälan göras för att polisen skall få tillfälle att efterforska gärningsmannen. Skolan är emellertid inte skyldig att göra polisanmälan oavsett om man vet eller inte vet vem som har orsakat en skada. Om en polisanmälan inte görs kan klasslärarna anmodas att ta upp saken i klasserna. Detta kan i sig självt ha en förebyggande effekt. Men efterforskningen får inte göras i form av hot om indragna förmåner för eleverna om den skyldige inte kommer fram.

Det händer att skolledningar försöker att kräva ut skadestånd av elever kollektivt, när man vet att t.ex. en viss grupp elever har varit i en lokal när något har gått sönder där. Eleverna står emellertid inte under tillsyn av varandra och det inte finns någon lagregel som innebär att det är otillåtet att vara passiv när någon annan förstör något. Skall man kräva ut skadestånd av någon elev, måste man alltså vara säker på att just den eleven, ensam eller tillsammans med någon annan, har vållat skadan. Det räcker inte att eleven har varit närvarande och underlåtit att larma skolledningen.

Föräldrarnas ansvar

Föräldrar har ett visst tillsynsansvar för sina barn. Detta framgår av 6 kap. 2 § föräldrabalken, där det står att, i syfte att hindra att barnet orsakar skada för någon annan, skall vårdnadshavaren svara för att barnet står under uppsikt eller att andra lämpliga åtgärder vidtas.

Föräldrarna kan emellertid inte anses ha detta tillsynsansvar när barnet är i skolan. Skolplikten tvingar ju på sätt och vis föräldrarna att släppa tillsynen över sina barn. Här gäller således huvudregeln: Det är den som har orsakat skadan, alltså eleven, som skall ersätta den. Hur små eleverna än är, och hur ouppfostrade hemifrån de än är, kan skolan alltså inte kräva föräldrarna på skadestånd. (Vi utgår vid det här resonemanget från att eleven har orsakat skadan under skoltid, och inte under fritid när föräldrarna har ett mera direkt tillsynsansvar över sina barn.) Det är alltså alltid bara den skadevållande eleven själv som kan krävas på skadestånd.

Uppsåtligt eller vårdslöst vållande

Nästa sak är, som vi tidigare har nämnt, att skadan skall ha vållats uppsåtligen eller av vårdslöshet. ”Uppsåtligen” kan väl ofta beskrivas som ”avsiktligen”, dvs. eleven hade för avsikt

att saken, t.ex. fönsterrutan, skulle gå sönder. Men även sådant som klotter får nog räknas dit. Eleven har då egentligen inte för avsikt att skada ytan på den vägg e.d. som han klottrar på, men skadan blir en nödvändig följd av att han målar något tecken. Skadan får då sägas ha orsakats uppsåtligt.

Vårdslöshet eller olyckshändelse

Gränsen mellan vårdslöshet och ren olyckshändelse kan nog vara svårare att dra. Om en elev studsar boll mot en vägg, där det finns ett fönster i närheten, ligger det kanske närmast till hands att anse att en skada på fönsterrutan är en följd av vårdslöshet. Eleven borde ha begripit att det fanns en risk för att rutan skulle gå sönder, och han var vårdslös genom att ändå kasta bollen.

Bedömer man att skadan berott på en ren olyckshändelse måste man avstå från att begära skadestånd av eleven. Möjligen kan eleven eller familjen ändå ha en ansvarsförsäkring inom t.ex. hemförsäkringen som kan tas i anspråk. Men i fall av ren olyckshändelse blir det inte fråga om ett sådant skadestånd som skolan har någon rätt att kräva ut.

Utgångspunkten för skadeersättning – full ersättning

Med ”sakskada” avses både att egendom skadas och att egendom helt går förlorad. När det blir fråga om att ersätta en skada är utgångspunkten att den skadelidande skall ha full ersättning. Skadestånd med anledning av sakskada omfattar ersättning för sakens värde eller reparationskostnad och värdeminskning, ersättning för annan kostnad till följd av skadan, och ersättning för inkomstförlust eller intrång i näringsverksamhet (5 kap. 7 § skadeståndslagen).

Sakens värde anses böra beräknas som återanskaffningsvärdet med avdrag för ålder och bruk, alltså vad det kostar att köpa likvärdig begagnad egendom i den allmänna handeln. Det förekommer inte sällan att en skadelidande, som har fått ut ersättning ur sin egen försäkring, får ersättning för självriskan i form av skadestånd från gärningsmannen. Det blir sedan försäkringsbolagets sak att ta ställning till om bolaget vill kräva ut återstoden av den betalade ersättningen från den som vållade skadan.

Jämkning på grund av den skadevållandes ålder

Att den skadelidande skall ha full ersättning för sin skada är bara utgångspunkten. Elever är ju i allmänhet underåriga, och här kommer speciella regler in. I 2 kap. 4 § skadeståndslagen sägs att den som vållar en personskada eller en sakskada innan han har fyllt arton år skall ersätta skadan i den mån det är skäligt med hänsyn till hans ålder och utveckling, handlingens beskaffenhet, föreliggande ansvarsförsäkring och andra ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter.

Det finns ingen nedre åldersgräns för skadeståndsskyldighet. Även ett barn som inte fyllt 15 år och därför inte kan straffas för att ha orsakat en skada kan alltså bli skyldigt att ersätta skadan. Men ett barn skall inte heller i skadeståndshänseende, lika litet som i straffrättsligt hänseende, behöva svara för sina handlingar i samma utsträckning som en vuxen. En skadeståndsskyldighet sätts alltså ned efter en skälighetsbedömning. Nedsättningen blir större ju yngre barnet är. Är barnet yngre än fem år är det nog oskäligt med något skadestånd alls. Är skadevållaren över 15 år skall det i vart fall inte bli någon automatisk jämkning.

En utgångspunkt kan vara att barn i åldern 6-8 år betalar 1/4-1/3 av skadan, barn i åldern 9-12 år

betalar 1/3-2/3 och barn i åldern 13-14 år betalar 2/3-3/4. Det sagda gäller om familjen saknar ansvarsförsäkring. Finns det en sådan ligger saken annorlunda till. Den principiella utgångspunkten är att det aldrig kan anses vara oskäligt att låta skadestånd utgå fullt inom ansvarsförsäkringens ram.

Barnet kan ersätta skadan genom att arbeta

Eleven kan erbjudas att ”arbeta av” hela eller en del av ersättningen. Detta är inte att se som ett regelrätt arbete, utan som en del i skolans fostrande verksamhet. Arbetet kan utföras efter skolans slut eller på lediga dagar. Skolans försäkring måste täcka elevens arbetsinsats. Rektorn skall ha godkänt arbetet och detta skall ske under ledning och tillsyn av skolpersonal. Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1996:1) måste följas.

För de yngsta eleverna kan mängden arbete lämpligen begränsas till högst tio timmar för att successivt höjas så att det för elever över 15 år kan bestämmas till högst tre veckor om 30 timmar. Det måste stå helt klart att detta inte är något som skolan ensidigt beslutar, utan det måste vara fråga om en helt frivillig insats från elevens sida med föräldrarnas likaledes frivilliga godkännande. Detta bör dokumenteras i skrift liksom hur mycket av skadan som skall anses täckt av arbetet.

Föräldrarna företräder barnet i skadeståndsärendet

Eleven är ju i allmänhet omyndig, och trots att det inte är föräldrarna utan eleven själv som blir skyldig att betala ett eventuellt skadestånd, så är det föräldrarna som skolan skall kontakta i saken. Har barnet två föräldrar som är vårdnadshavare så skall båda kontaktas, och en eventuell överenskommelse med skolan om skadestånd eller elevarbete skall göras med båda vårdnadshavarna.

Ett skadeståndskrav är inget myndighetsbeslut

Det är viktigt att hålla i minnet att ett krav på skadestånd från en skola, eller från ett annat kommunalt organ, bara är ett civilrättsligt krav. Om skolan bestämmer sig för att genom föräldrarna kräva ett skolbarn på skadestånd, så är detta inte något annat än just ett krav från skolans sida, inte ett myndighetsbeslut som ålägger eleven (eller föräldrarna) att betala något.

Ett kravbrev eller ett muntligt krav får alltså inte utformas så att det ger sken av att skolan har fattat något slags myndighetsbeslut som eleven eller föräldrarna måste följa.

Skolans besked eller skrivelse till föräldrarna utgör alltså inte något slutligt besked i frågan om ansvaret för det inträffade. En sådan slutlig bedömning kan nämligen göras endast av domstol. Om en elev (eller dennes föräldrar) inte vill betala, så kan skolan få ut ett berättigat skadestånd bara genom att väcka talan om saken vid domstol eller hos kronofogdemyndigheten genom ansökan om betalningsföreläggande. Om polisanmälan har gjorts och åklagaren väcker åtal kan ett sådant krav framföras i brottmålet. Åklagaren kan i vissa fall stå till tjänst med att föra talan om skadeståndet.

POLISANMÄLAN OCH SOCIALANMÄLAN

Som det sades ovan är en polisanmälan inte obligatorisk för skolan, oavsett om man vet eller inte vet vem som har vållat en viss skadegörelse. Är skadegörelsen grov eller upprepad kan det vara lämpligt med en polisanmälan. Är skadegöraren under femton år kan emellertid en bedömning behöva göras. Är barnet så ungt leder polisanmälan nog oftast bara till att polisen underrättar socialnämnden. En polisanmälan får inte göras som en sanktion mot barnet. Frågan om polisanmälan får inte heller göras beroende av om skadestånd betalas eller inte. Ett hot om

polisanmälan får inte användas som påtryckning för att få ut ett skadestånd. Man kan samråda med polisen och sedan eventuellt avstå från att göra anmälan.

Om man anser att det finns skäl för socialnämnden att ingripa är skolan skyldig att göra anmälan dit.

Det kan finnas anledning att understryka att det här är fråga om just en skyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen: Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom /---/ är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter.

Lars Clevesköld

Hovrättsråd i Hovrätten över Skåne och Blekinge